

Kratke analize
Avgust 2022

Mojca Koprivnikar Šušteršič

Analiza poslovanja trgovskih gospodarskih družb v letu 2021

Povzetek

V kratki analizi proučimo statistične podatke iz bilanc stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb v dejavnosti trgovina ter vzdrževanje in popravila motornih vozil (G), ki po deležu dodane vrednosti, neto čistega dobička in števila zaposlenih v celotni vrednosti vseh gospodarskih družb spada med največje dejavnosti slovenskega gospodarstva. Te družbe ustvarijo okoli 80 % dodane vrednosti celotne dejavnosti trgovine (ostalo drugi poslovni subjekti). Zanimajo nas glavne značilnosti poslovanja in njihovega premoženjsko-finančnega položaja. Analiza zajema obdobje po letu 2008, z glavnim poudarkom na poslovanju v zadnjem letu, tj. letu 2021.

Gospodarske družbe v dejavnosti trgovine ter vzdrževanja in popravil motornih vozil so po letu 2013 vseskozi poslovale z neto čistim dobičkom. Ta se je leta 2020, ki ga je zaznamovala pandemija, sicer zmanjšal, leta 2021 pa ponovno močno povečal. Na zmanjšanje leta 2020 je vplivalo predvsem ponovno povečanje oslabitev nepremičnin in opreme, odpisov zaradi prevrednotenja finančnih naložb in velikega zmanjšanja finančnih prihodkov družb različnih panog, pri nekaterih panogah pa se je poslovanje poslabšalo tudi zaradi manjše prodaje ob omejitvah pri poslovanju zaradi epidemije covid-19. V letu 2021 se je poslovanje izboljšalo v večini panog, na kar je vplival močan odboj pri trošenju gospodinjev in ponovna rast aktivnosti v dejavnostih, s katerimi je povezana trgovina na debelo. Trgovske družbe so tako leto 2021 zaključile z visokimi rastmi dodane vrednosti, produktivnosti in dobička, ki so močno presegle rasti v povprečni gospodarski družbi (tako glede na leto 2020 kot glede na leto 2019). Močno se je izboljšala tudi gospodarnost poslovanja in povečal presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela, ki sta dosegla najvišje vrednosti v celotnem obdobju 2008–2021.

1 Uvod

Podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb¹ nam omogočajo bolj tekoče (kot npr. strukturne statistike podjetij) oz. podrobnejše (kot npr. nacionalni računi) spremljanje gibanj v trgovinski dejavnosti. Uporabljeni podatki za razliko od strukturnih statistik ali nacionalnih računov ne vključujejo rezultatov vseh poslovnih subjektov (poleg gospodarskih družb so to še samostojni podjetniki, zadruga, društva, pravne osebe zasebnega in javnega prava), kljub temu pa z analizo podatkov o poslovanju gospodarskih družb zajamemo kar okoli 80 % dodane vrednosti celotne trgovske dejavnosti.

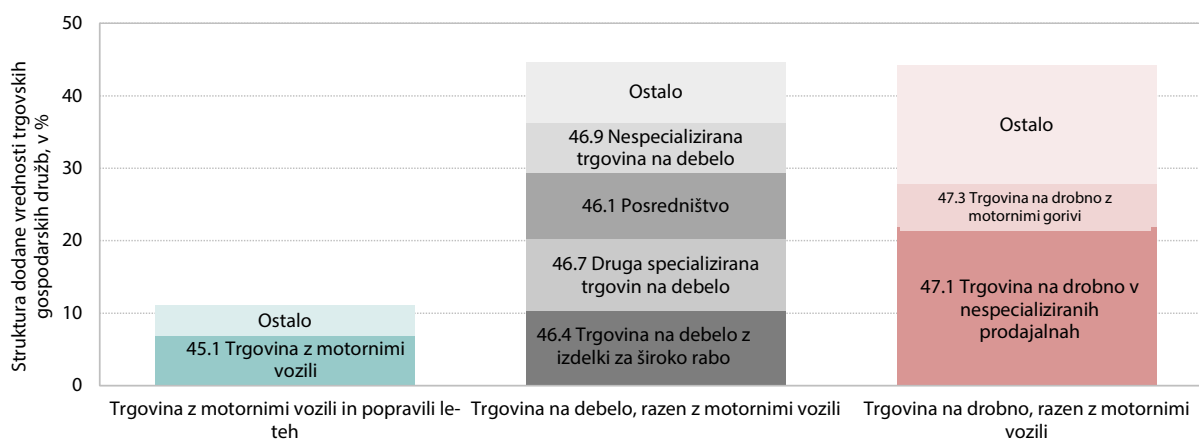
V kratki analizi proučimo statistične podatke iz bilanc stanja in izkaza poslovnega izida gospodarskih družb v dejavnosti trgovina ter popravila in vzdrževanje motornih vozil, ki po deležu dodane vrednosti, neto čistega dobička in števila zaposlenih v celotni vrednosti spada med največje dejavnosti slovenskega gospodarstva. Po vseh omenjenih kazalnikih je dejavnost trgovine takoj za predelovalnimi dejavnostmi, po številu družb pa je celo največja. Zanimajo nas glavne značilnosti poslovanja in njihov premoženjsko-finančni položaj. Zaradi spremembe Standardne klasifikacije dejavnosti z letom 2008 v kratki analizi večinoma analiziramo obdobje po tem letu, pri čemer je glavni poudarek na analizi poslovanja v zadnjem letu, tj. letu 2021. Podatki za vsako od analiziranih let vključujejo gospodarske družbe, ki so v tistem letu dejansko poslovale. Vse kategorije primerjamo v tekočih cenah, veliko primerjav je predstavljenih tudi grafično.

¹ Objavlja jih AJ PES na podlagi letnih poročil, ki jih enkrat letno predložijo gospodarske družbe.

2 Poslovanje trgovskih gospodarskih družb

Dejavnost trgovine po dodani vrednosti in neto čistem dobičku gospodarskih družb ter številu zaposlenih spada med največje dejavnosti slovenskega gospodarstva. Po vseh omenjenih kazalnikih je dejavnost trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil (G) takoj za predelovalnimi dejavnostmi, po številu družb pa je celo največja. Trgovske družbe po vseh kazalnikih predstavljajo okoli petino celotne vrednosti vseh gospodarskih družb. Trgovska dejavnost je razdeljena na več panog, glavni trije oddelki so: trgovina z motornimi vozili in popravili le-teh (G45), ki je najmanjša trgovska dejavnost; trgovina na debelo, razen z motornimi vozili (G46), ki je največja dejavnost po deležu dodane vrednosti, in trgovina na drobno, razen z motornimi vozili (G47), ki je največja dejavnost po številu zaposlenih.

Slika 1: Trgovini na debelo in na drobno sta bili v letu 2021 precej izenačeni po deležu v dodani vrednosti celotne dejavnosti

Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

V letu 2021 je rast dodane vrednosti v družbah trgovine ter vzdrževanja in popravil motornih vozil glede na predhodno leto in glede na leto 2019 močno preseгла rast povprečne gospodarske družbe. Po zmanjševanju v obdobju 2011–2013 se je dodana vrednost trgovskih družb v naslednjih letih povečevala². Lani je bila za okoli petino višja kot leta 2020 in leta 2019, kar je bilo precej več kot v povprečju gospodarskih družb, kjer so raven iz leta 2019 presegli le za dobro desetino. S tem se je njen delež v skupni dodani vrednosti precej okreplil in bil s 18,7 % najvišji po letu 2010. Družbe so lani močnejše okrepile tudi produktivnost. Ta je v dejavnosti trgovine v nominalnem znesku sicer vse od leta 2019 presegala povprečno produktivnost vseh gospodarskih družb, se je pa razlika v letu 2021 precej povečala (na 8 %, v letih 2019 in 2020 pa je znašala 3 %). Ob manjšem povečanju stroškov dela na zaposlenega od rasti produktivnosti se je leta 2021 opazneje zmanjšal delež stroškov dela v dodani vrednosti, ki je bil s 52,7 % najnižji od leta 2008.

Rast dodane vrednosti in produktivnosti so v letu 2021 dosegle družbe vseh treh oddelkov. Visoko rast dodane vrednosti (17,6 %) so dosegle družbe, ki se ukvarjajo s posredništvom in trgovino na debelo, razen z motornimi vozili, ki so edine izmed treh oddelkov tudi v letu 2020 poslovale z rastjo. Še višjo rast so dosegle družbe trgovine z motornimi vozili in njihovimi popravili (24,5 %) in družbe oddelka trgovine na drobno, razen z motornimi vozili (27,6 %), katerih poslovanje je bilo v letu 2020 pod vplivom omejitvenih ukrepov poslovanja ob razglašeni epidemiji slabše kot v letu 2019. Ob takšnih gibanjih so se družbe v trgovini na debelo in v trgovini na drobno precej izenačile po deležu v dodani vrednosti. Še okreplil se je delež družb v trgovini na

² Leta 2020 je bila višja za 1 %, brez upoštevanja prejetih subvencij pa se je zmanjšala za 2,2 %. Država je med epidemijo covid-19 za ohranjanje delovnih mest in podporo dohodkom zaposlenih sprejela številne ukrepe na trgu dela, na podlagi teh pa je podjetjem namenila subvencije, ki so predvsem leta 2020 močnejše vplivale na višino dodane vrednosti.

drobno v zaposlenosti celotne dejavnosti, ki je dosegel 51,1 %. Ob rasti števila zaposlenih (razen v trgovini na debelo) se je nekoliko manj kot dodana vrednost povečala produktivnost dela, ki pa je z okoli petinsko rastjo v vseh treh glavnih panogah močno preseгла rast povprečja gospodarskih družb (glede na 2020 in na 2019).

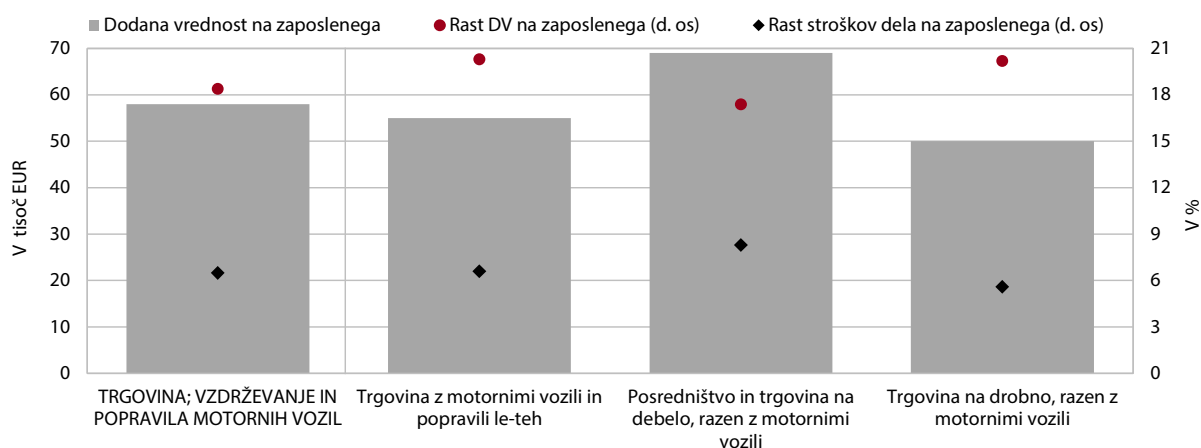
Tabela 1: Kazalniki poslovanja gospodarskih družb v dejavnosti trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil v izbranih letih

	2008	2010	2015	2019	2020	2021
Število gospodarskih družb	13.456	13.947	15.354	15.084	15.167	15.002
Število zaposlenih ¹	90.311	86.871	79.770	88.872	88.828	90.357
Delež zaposlenih v vseh družbah (v %)	17,7	18,8	17,9	17,1	17,4	17,3
Delež dodane vrednosti v vseh družbah (v %)	18,9	18,7	17,1	17,6	17,9	18,7
Neto ² čisti dobiček/izguba (v mio EUR)	443,5	155,0	521,3	793,7	641,9	1.326,4
VELIKOST						
Sredstva/podjetje (v tisoč EUR)	1.356	1.274	1.038	1.292	1.313	1.444
Število zaposlenih/podjetje	6,7	6,2	5,2	5,9	5,9	6,0
OPREMLJENOST DELA S SREDSTVI						
Povprečna sredstva/zaposlenega (v tisoč EUR)	190	202	198	208	222	229
GOSPODARNOST						
Gospodarnost poslovanja	1,032	1,025	1,026	1,032	1,031	1,045
DONOSNOST						
Donosnost sredstev (v %)	2,6	0,9	3,3	4,3	3,3	6,4
Donosnost prihodkov (v %)	1,5	0,6	1,9	2,3	2,0	3,5
PRODUKTIVNOST						
Dodana vrednost/zaposlenega (v EUR)	37.698	35.908	39.126	48.125	48.563	57.505
STROŠKI DELA						
Stroški dela/zaposlenega (v EUR)	21.170	22.142	24.053	27.547	28.431	30.284
Delež stroškov dela v dodani vrednosti (v %)	56,2	61,7	61,5	57,2	58,5	52,7
FINANCIRANJE IN PLAČILNA SPOSOBNOST						
Delež dolga v virih sredstev (v %)	66,0	65,7	59,6	59,0	57,1	57,1
Delež kratk. obveznosti v virih sredstev (v %)	48,7	47,1	41,3	39,3	38,2	37,7
Kapitalska pokritost dolg. sredstev (v %)	73,1	68,0	92,2	90,5	95,2	98,4
Dolg. pokritost dolg. sredstev in zalog (v %)	79,4	80,3	96,2	94,6	97,0	100,6
IZVOZNA USMERJENOST						
Delež čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu (v %)	17,2	15,2	21,4	26,9	25,8	25,5
STRUKTURA SREDSTEV						
Delež dolg. sredstev v sredstvih (v %)	46,6	50,4	43,8	45,3	45,1	43,6
Delež strojev in naprav ter druge opreme in naprav v dolgoročnih sredstvih (v %)	10,2	9,3	10,8	12,0	12,0	11,7

Vir podatkov: AJPEŠ (2022), lastni izračuni.

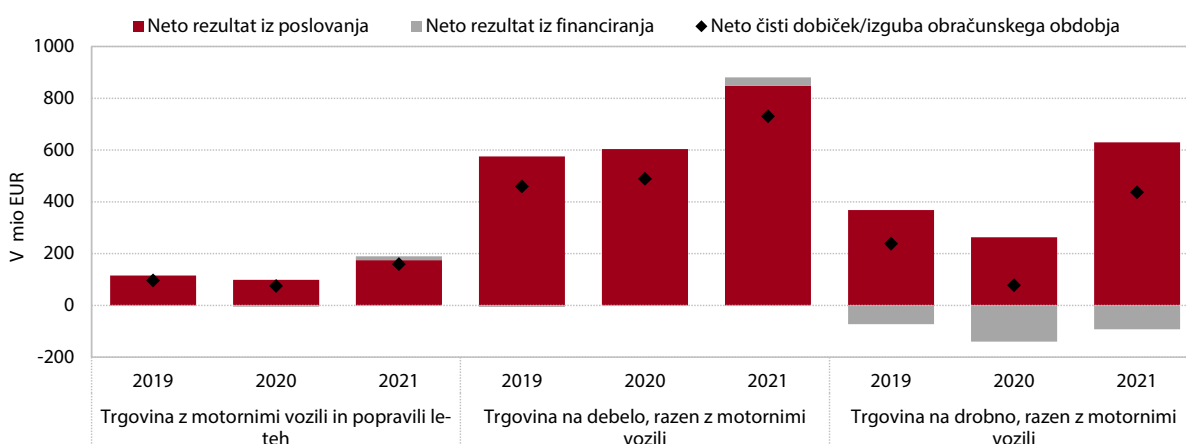
Opombe: ¹ Podatki o številu zaposlenih pomenijo povprečno število zaposlenih na podlagi delovnih ur v obračunskem obdobju in se zato razlikujejo od podatkov o številu zaposlenih, ki jih objavlja SURS. ² Razlika med čistim dobičkom in izgubo obračunskega obdobja.

Slika 2: Rast dodane vrednosti na zaposlenega je v letu 2021 močno preseгла rast stroškov dela na zaposlenega v vseh treh oddelkih trgovine

Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

Slika 3: Leta 2021 so svoje poslovanje močno izboljšale družbe vseh treh oddelkov

Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

Neto čisti dobiček trgovskih družb se je leta 2021 več kot podvojil in bil za dve tretjini večji od leta 2019.

Družbe so leta 2008 dosegle visok neto čisti dobiček (443,5 mio evrov), ki se je v naslednjih letih zmanjševal. Leta 2013 so poslovno leto prvič zaključile z neto čisto izgubo v višini 31,4 mio evrov, kar je bila posledica za več kot polovico večje neto izgube iz financiranja³. Ta se je v letih do 2016 močno zmanjšala⁴, tako da so družbe, ob večjem neto dobičku iz poslovanja vseh treh oddelkov, leto 2016 zaključile z neto čistim dobičkom v višini 628,7 mio evrov. Do leta 2019 se je ta, ob precejšnjih nihanjih predvsem zaradi poslovanja družb trgovine na drobno⁵, povečal na 793,7 mio evrov. Tudi v letih 2020 in 2021 je na skupno poslovanje trgovskih družb najbolj vplivalo poslovanje družb trgovine na drobno – njihov neto čisti dobiček se je po močnem zmanjšanju v letu

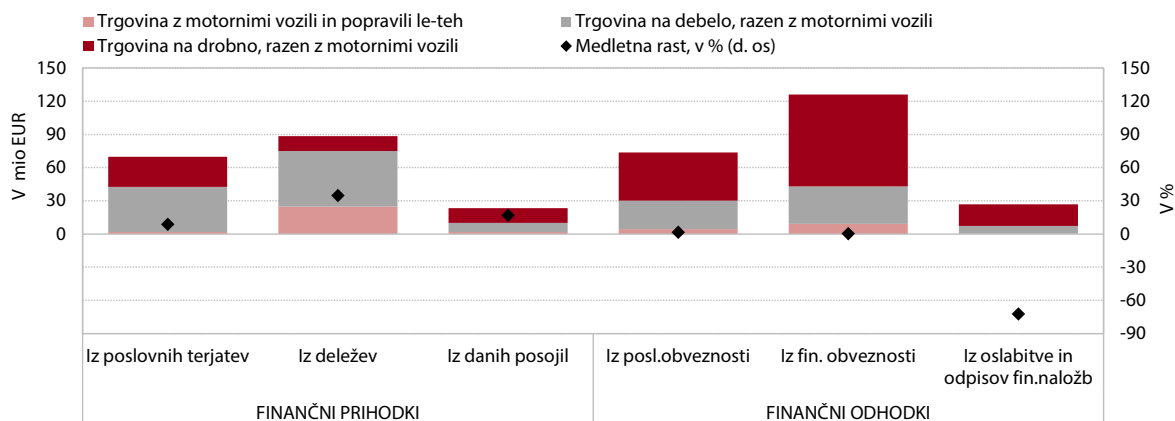
³ Gibanje neto finančne izgube je bilo v teh letih v veliki meri posledica finančnega poslovanja večje družbe posredništva in trgovine na debelo, ki od leta 2014 zaradi stečaja ni več poslovala. Na povečanje neto finančne izgube so poleg omenjene družbe leta 2012 in 2013 vplivale tudi družbe trgovine na drobno.

⁴ Izboljšanje je bilo predvsem posledica precejšnjega zmanjšanja neto finančne izgube družb posredništva in trgovine na debelo leta 2014 in nadalje leta 2016 ter družb trgovine na drobno leta 2015.

⁵ Na poslovanje v letu 2017 je vplivalo poslovanje največje trgovske družbe na drobno, ki je, podobno kot leta 2012, izvedla oslabitve nepremičnin in odpise zaradi prevrednotenja finančnih naložb. Na poslovanje v letih 2018 in 2019 pa je vplivalo predvsem nihanje finančnega poslovanja večje družbe, ki se ukvarja s prodajo motornih goriv, v letu 2019 pa večji odpisi vrednosti enega izmed diskontov.

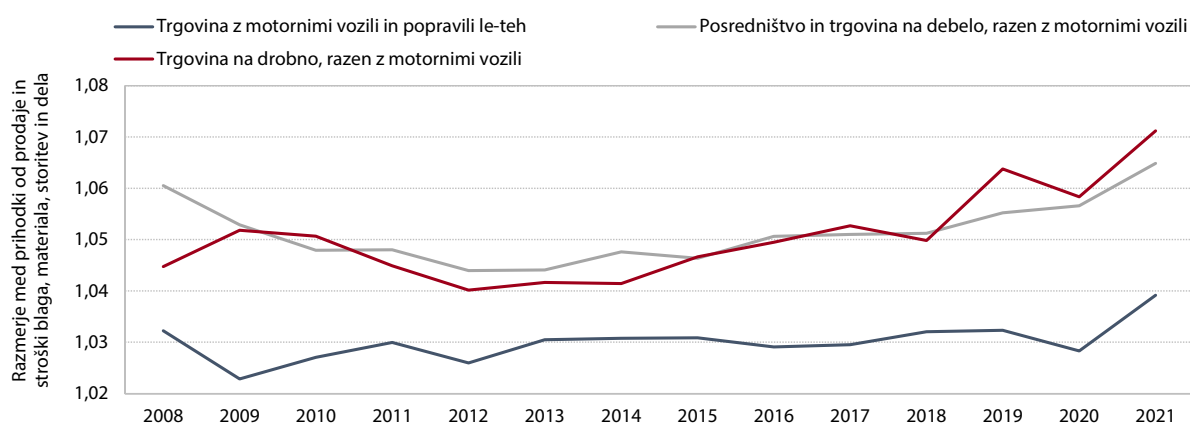
2020 (za 67,2 % oz. skoraj 160 mio evrov; skupaj vse trgovske družbe pa za 152 mio evrov) v letu 2021 spet močno okrepil (za 460 % oz. 359 mio evrov). Še izboljšalo se je tudi poslovanje družb trgovine na debelo, ki so sicer kot edine izmed družb največjih treh dejavnosti tudi v letu 2020 povečale svoj neto čisti dobiček.

Slika 4: Leta 2021 so se povečali finančni prihodki in zmanjšali finančni odhodki, ki so se v letu prej močno povečali

Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

Slika 5: Presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela se je leta 2021 povečal pri družbah vseh treh oddelkov

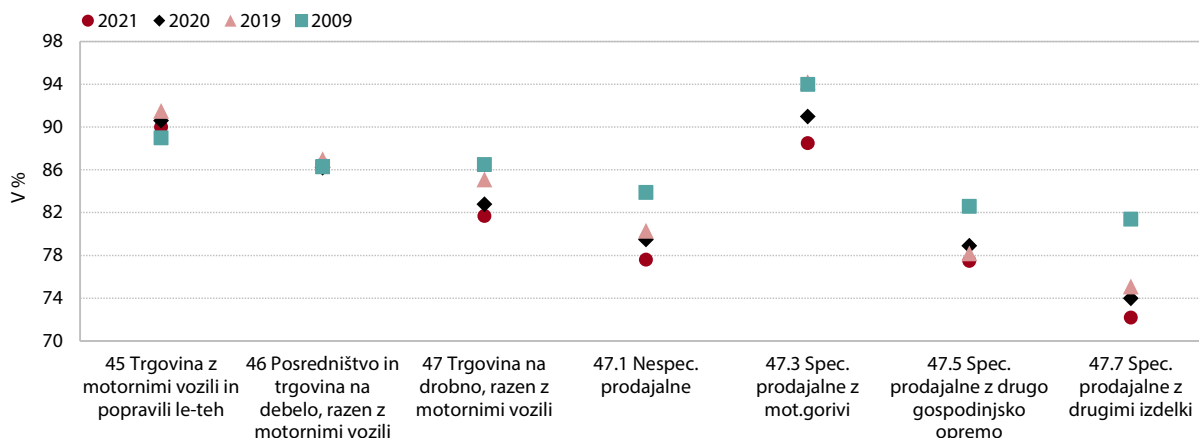
Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

Gospodarnost poslovanja trgovinskih družb se je leta 2021 močno izboljšala, pribitek nad stroški je bil najvišji od leta 2008. Po zmanjšanju poslovnih prihodkov v letu 2020 (ki bi bilo še večje, če ne bi država podjetjem priskočila na pomoč s subvencijami za ohranjanje delovnih mest, ki se štejejo medposlovne prihodke) so se ti v letu 2021 povečali za petino, na kar je vplival predvsem odboj pri trošenju gospodinjestev po epidemiji in rast aktivnosti v dejavnostih, s katerimi je povezana trgovina na debelo. Nekoliko manj so se povečali poslovni odhodki; med njimi za največ stroški blaga, materiala in storitev, ki zavzemajo skoraj 90 % vseh poslovnih odhodkov. Za 8 % so bili višji tudi stroški dela, na kar sta vplivala tudi 2-odstotna rast števila zaposlenih in povišanje minimalne ter povprečne plače. Ob takšnih gibanjih se je obremenjenost poslovnih prihodkov s stroški blaga, materiala in storitev leta 2021 še zmanjšala in bila s 85,3 % najnižja od leta 2008. Po zmanjšanju v letu 2020 se je lani močneje okrepil tudi pribitek⁶ povprečne trgovske družbe, ki je bil najvišji od

⁶ Pribitek je izračunan kot razmerje med prihodki od prodaje in stroški za nabavo blaga, materiala in storitev ter stroški dela.

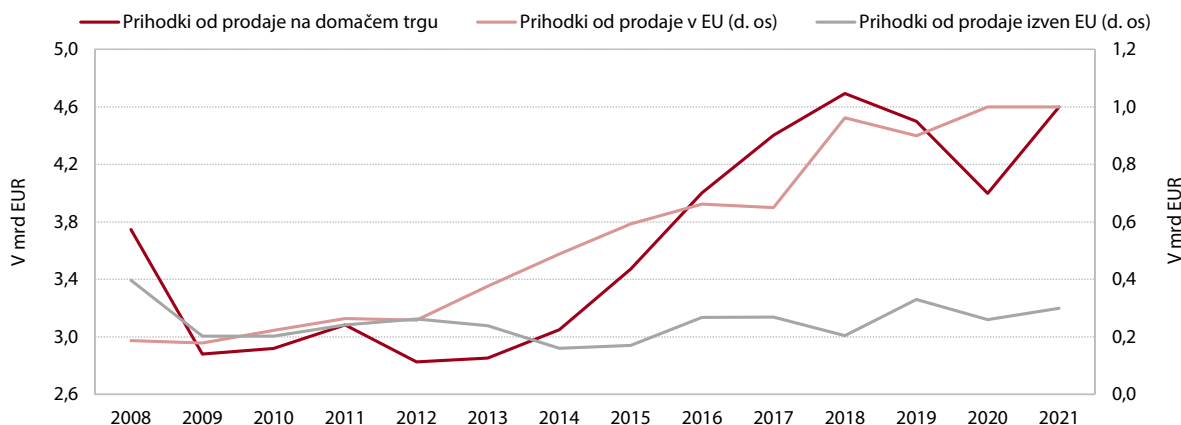
leta 2008. Pribitek se je povečal pri družbah vseh treh oddelkov; najbolj pri družbah v trgovini na drobno, kjer je v letu 2021 tudi najbolj odstopal od povprečne vrednosti v obdobju 2008–2020.

Slika 6: Obremenjenost poslovnih prihodkov s stroški blaga, materiala in storitev se je leta 2021 zmanjšala v večini trgovskih panog

Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

Slika 7: Prodaja družb v trgovini z motornimi vozili se je leta 2021 okrepila na domačem trgu, kjer je v letu prej tudi močno upadla

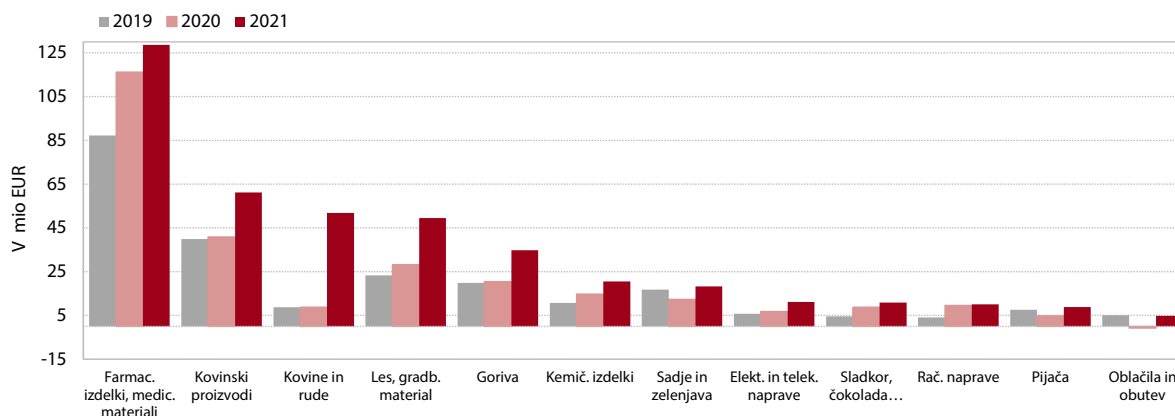
Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

Neto čisti dobiček poslovnega leta v družbah trgovine z motornimi vozili se je po zmanjšanju leta 2020 v letu 2021 več kot podvojil. Neto dobiček iz poslovanja se je leta 2021 močno povečal in bil za polovico višji kot leta 2019. Prodaja novih osebnih avtomobilov je sicer ob podaljšanih rokih dobave ostala podobna kot leta 2020, ko se je zmanjšala za skoraj petino, na kar je vplivalo tudi zaprtje prodajal ob razglasitvi epidemije⁷, se je pa v letu 2021 močneje okrepila prodaja rabljenih avtov. Prodaja se je močno povečala na domačem trgu, kjer se je v letu 2020 tudi najbolj zmanjšala, kar je ob podobni prodaji na tujih trgih kot v prejšnjih letih precej zmanjšalo izvozno usmerjenost družb te panoge. Po poslabšanju v letu 2020, ko so družbe poslovale z izgubo iz financiranja v višini 5,2 mio evrov, se je izboljšalo tudi finančno poslovanje. Ob hkratnem zvišanju finančnih prihodkov za 14,7 mio evrov in zmanjšanju finančnih odhodkov za 5,4 mio evrov (predvsem posledica nižjih

⁷ Največje upade prodaje v letu 2020 so trgovine zabeležile med prvim valom epidemije, ko je bila prodaja marca in aprila medletno manjša kar za 60 oz. 70 %. V celem letu je bilo prvič registriranih malo čez 54.000 novih osebnih avtomobilov (leta 2019 pa 73.600). Prodaja pravnim osebam se je po visokih rasteh v obdobju 2013–2017 sicer zmanjšala že leta 2018, kar je bila tudi posledica zapletov ob uvedbi novega postopka za določanje porabe goriva in emisij izpušnih plinov.

oslabitev, ki so se v letu 2020 močneje povečali) so družbe leto 2021 zaključile z *neto finančnim dobičkom* v višini 14,9 mio evrov in *neto čistim dobičkom* poslovnega leta v višini 175 mio evrov.

Slika 8: Neto dobiček iz poslovanja se je leta 2020 najbolj povečal v trgovini na debelo s farmacevtskimi izdelki in medicinskim materialom, leta 2021 pa v trgovini na debelo s primarnimi proizvodi

Vir podatkov: AJ PES (2022), lastni izračuni.

V družbah trgovine na debelo se je neto čisti dobiček poslovnega leta v 2021 povečal še za polovico.

Neto dobiček iz poslovanja družb oddelka posredništvo in trgovina na debelo, ki se je v letih 2012 in 2013 zmanjšal, se je v naslednjih letih do 2021 povečal na 848,1 mio evrov. Na povečanje je močno vplivalo prenehanje poslovanja večje družbe leta 2014⁸, izboljševanje poslovnega rezultata zaradi povečanja prodaje v večini panog trgovine na debelo v letih 2015–2019 in izboljšanje poslovanja predvsem farmacevtskih in medicinskih panog v letu 2020, ki se jim je v letu 2021 pridružilo še izboljšanje poslovanja panog, ki se ukvarjajo s prodajo primarnih proizvodov⁹. Povečana prodaja v letih 2015–2019 je bila posledica visoke proizvodne aktivnosti panog, povezanih s trgovino (predelovalne dejavnosti, promet, gradbeništvo), v letih 2017 in 2018 tudi povečanja prodaje primarnih proizvodov (goriva, kovine, rude), v letih 2017–2019 pa tudi farmacevtskih proizvodov na tuje trge (predvsem v EU). Ob izbruhu epidemije v letu 2020 in nadaljevanju v letu 2021 se je nadaljevala visoka rast prodaje farmacevtskih izdelkov ter medicinskih potrebščin in materialov, kar je v letu 2020 povečalo neto dobiček iz poslovanja te panoge za tretjino oz. 29 mio evrov (povečanje v celotni trgovini na debelo je bilo za 29,4 mio evrov), v letu 2021 pa še za 12,3 mio evrov. Visoke rasti prodaje in neto čistega dobička iz poslovanja so leta 2020 dosegle tudi družbe, ki se ukvarjajo s prodajo računalniških naprav, lesom, gradbenim materialom in kemičnimi izdelki, leta 2021 pa poleg omenjenih tudi družbe, ki se ukvarjajo s prodajo električnih in telekomunikacijskih naprav, kovinami, rudami in kovinskimi proizvodi ter gorivi. V letu 2021 se je na raven pred epidemijo vrnilo tudi poslovanje družb, ki prodajajo pijačo, sadje in zelenjavo ter oblačila in obutev, ki se je v letu 2020, zaradi večmesečnega zaprtja gostinskih in nastanitvenih obratov ter šol, pa tudi prodajal z oblačili in obutvijo med razglasitvijo epidemije, močno poslabšalo. Leta 2021 so družbe v trgovini na debelo še močno izboljšale tudi svoje finančno poslovanje, saj so po dveh letih ponovno poslovale z *neto dobičkom iz financiranja* (v višini 32,1 mio evrov), kar je bila predvsem posledica nižjih finančnih odhodkov.

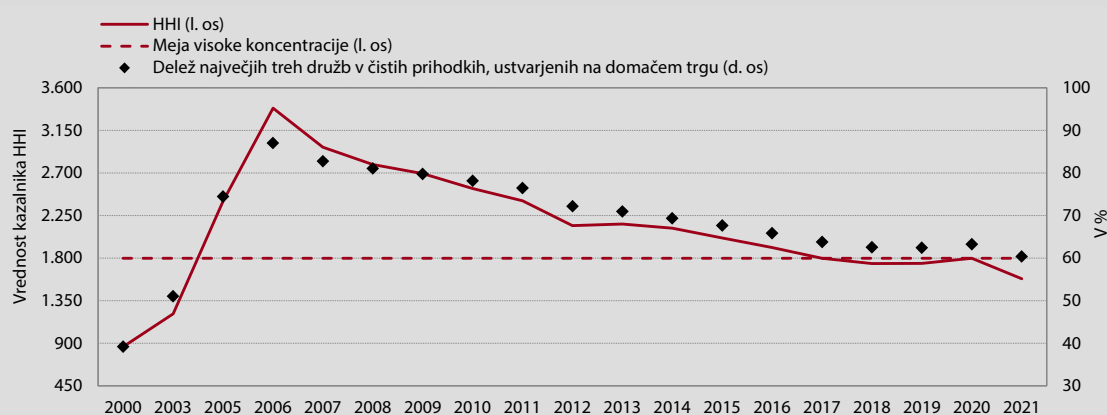
⁸ Družba je še leto prej poslovala z visoko neto izgubo iz poslovanja zaradi odpisov vrednosti. Zdravo jedro te družbe, ki se je v letih do vključno 2013 ukvarjala s trgovino na debelo s kovinskimi proizvodi, inštalacijskim materialom in napravami za ogrevanje, se je v letu 2014 registriralo v dejavnosti trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z gradbenim materialom, kovinskimi izdelki, barvami in steklom.

⁹ Prodaja lesa in gradbenega materiala, kovin in rud ter kovinskih proizvodov in goriv.

Okvir 1 : Koncentracija v nespecializiranih pretežno živilskih prodajalnah na drobno

Zmanjševanje koncentracije pretežno živilskih prodajalnih v Sloveniji, ki se je začelo leta 2007, se je v letu 2021 nadaljevalo, po tem ko se je leta 2020 tudi zaradi večjega števila prodajalnih in boljšega dosega spletnih trgovin tradicionalnih družb koncentracija prehodno nekoliko povečala. Za nespecializirane prodajalne, ki pretežno prodajajo živila (hipermarketi, marketi, diskonti ...) ¹⁰, je bila po letu 2000 značilna krepitev koncentracije, ki je bila posledica propadanja manjših družb oz. njihovega povezovanja ali prevzemanja s strani večjih podjetij. Stopnja koncentracije, merjena s Hirschman-Herfindahlovim indeksom (HHI), je v tej panogi leta 2005 presegla mejo visoke koncentracije (1800). Potem ko je leta 2006 dosegla najvišjo vrednost (3387), se je v naslednjih letih zniževala in leta 2017 z vrednostjo 1798 prvič padla pod mejo visoke koncentracije (1800). Leta 2018 se je še nekoliko znižala, leta 2019 pa ostala skoraj nespremenjena. Zniževanje koncentracije je bilo predvsem posledica krepitve prodaje v diskontih, ki so na slovenski trg vstopili v letih 2005 in 2007. Ti so s širitvijo svojih poslovnih mrež in spreminjanjem nakupovalnih navad kupcev, do katerih je prišlo tudi zaradi gospodarske krize, v letu 2019 skupaj ustvarili 27,7 % celotnega prihodka od prodaje panoge na slovenskem trgu (leta 2007 6,5 %, v letu 2018 26,4 %). Delež največjih treh tradicionalnih družb v prihodku panoge se je tako v desetletju močno znižal (z 82,9 % leta 2007 na 61,1 % v letu 2019). Ob razmahu epidemije covid-19 v letu 2020 so se razmere močno spremenile. Delež prodaje v treh največjih tradicionalnih trgovinah v čistih prihodkih od prodaje panoge se je prvič po dolgih letih povečal (na 63,8 %), na kar so najverjetneje med drugim vplivale tudi večje možnosti dostopa do spletnih trgovin oz. dostave in večje razpredenosti trgovin, kar je bilo predvsem pomembno v časih, ko je bilo gibanje omejeno na občine in/ali pokrajine, ter ob primerih karantene in obolevnosti. Delež se je že v letu 2021, ob manj pogostih omejitvah gibanja, ponovno zmanjšal in padel pod 60 % (57,3 %). Ob tem se je delež diskontov povečal na 28,5 %. Ob zmanjšanju deleža največjih treh tradicionalnih družb se je stopnja koncentracije, merjena s Hirschman-Herfindahlovim indeksom (HHI), leta 2021 zmanjšala in bila prvič po letu 2003 precej pod mejo visoke koncentracije.

Slika 9 : Koncentracija družb v nespecializiranih, pretežno živilskih prodajalnah na drobno se je v letu 2021 močno zmanjšala

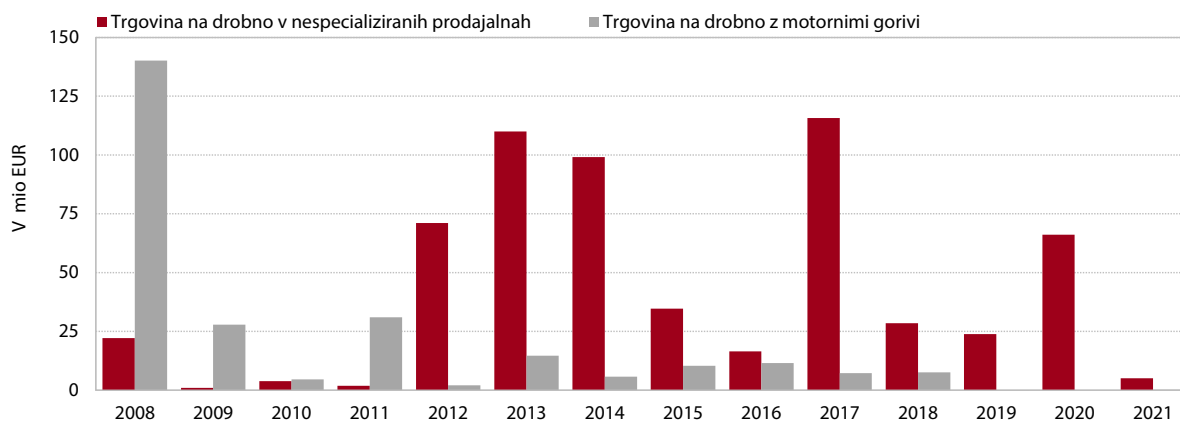

Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni. Opomba: HHI – Hirschman-Herfindahlov indeks koncentracije.

¹⁰ Družbe, ki so po SKD registrirane v 47.110.

Neto čisti dobiček v trgovini na drobno se je po zmanjšanju leta 2020 v letu 2021 močno povečal, na kar je vplivalo predvsem skokovito povečanje neto dobička iz poslovanja. Povečal se je za 459 % oz. 358,7 mio evrov na 436,8 mio evrov. Na poslovanje celotne panoge najbolj vplivajo družbe dveh skupin, ki so leta 2021 močno povečale neto dobiček iz poslovanja (skupaj za 255 mio evrov) – trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi (G 47.3) in trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah (G 47.1). V zadnjih dveh letih so na poslovanje celotnega oddelka močno vplivale tudi družbe manjših panog, katerih poslovanje se je v letu 2020, zaradi omejitev pri poslovanju, močno poslabšalo, v letu 2021 pa ponovno oživel. Gre predvsem za družbe trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z drugo gospodinjsko opremo (G 47.5), družbe trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z izdelki za kulturo, šport in zabavo (G 47.6) ter družbe trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z drugimi izdelki (G 47.7). Skupaj so družbe teh panog zaradi manjše prodaje v letu 2020 glede na leto 2019 zmanjšale svoj neto dobiček iz poslovanja za 85,2 mio evrov; ob oživitvi poslovanja v letu 2021 pa se je spet povečal za 108,5 mio evrov.

Slika 10: Finančni odhodki iz oslabitev gospodarskih družb v trgovini na drobno v nespecializiranih prodajalnah so se v letu 2021 precej zmanjšali

Vir podatkov: AJPES (2022), lastni izračuni.

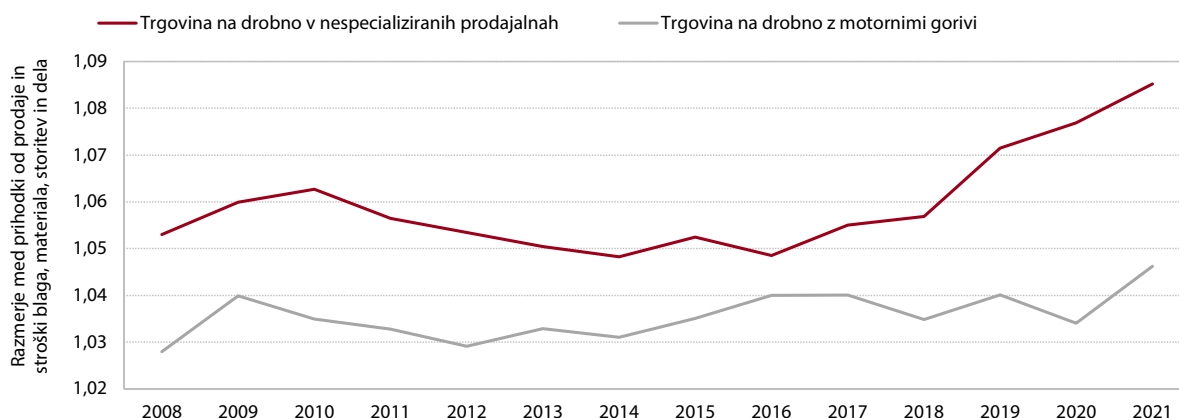
Poslovni rezultat v družbah trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah se je v letu 2021 močno izboljšal. Po neto čisti izgubi leta 2017 je celotna skupina, v kateri prevladujejo hipermarketi, marketi in diskonti (G 47.110), leto 2018 zaključila z *neto čistim dobičkom*, ki se je leta 2019 nekoliko zmanjšal. Na nihanja v uspešnosti poslovanja skupine so zelo vplivala predvsem nihanja v vrednosti oslabitev nepremičnin in opreme, ki so vplivali na finančno poslovanje, ter odpisov zaradi prevrednotenja finančnih naložb, ki so vplivali na višino poslovnih odhodkov in neto rezultat poslovanja¹¹. Tako je neto dobiček iz poslovanja zaradi ponovnega zvišanja odpisov v letu 2019 ostal podoben kot v letu 2018, *izguba iz financiranja* pa se je zaradi nižjih prihodkov še povečala. Leta 2020 se je slednja ob precej višjih finančnih odhodkih zaradi povečanja oslabitev skoraj podvojila (povečanje na 101,4 mio evrov), leta 2021 pa ponovno zmanjšala na 41,6 mio evrov. Že v letu 2020 se je povečal *neto dobiček iz poslovanja* (za petino oz. 24,8 mio evrov); rast se je v letu 2021 še pospešila na 111 % (za 156,7 mio evrov). Na povišanje v letih 2020 in 2021 je vplivala povečana prodaja zaradi nabav zalog neživil in živil, ki so si jih ljudje naredili predvsem ob prvem valu epidemije in pred zaprtjem javnega življenja (npr. aprila lani) ter večjega prehranjevanja doma zaradi nedelovanja gostinskih obratov ter dela in šolanja na daljavo. Poleg večje prodaje v klasičnih trgovinah se je močno povečala tudi prodaja po spletu. Večja možnost dostopa do spletnih trgovin večjih tradicionalnih trgovskih družb in večja razpredenost teh trgovin, ki sta se predvsem pozitivno izkazali v časih omejitve gibanja na občine in pokrajine ter ob primerih

¹¹ Zaradi visokega povečanja oslabitev nepremičnin ter opreme in odpisov zaradi prevrednotenja finančnih naložb večje družbe v tej panogi, je celotna skupina leto 2017 zaključila z visoko neto izgubo iz financiranja (medletno povišanje za 347,7 %). Ta se je v naslednjih dveh letih več kot prepolovila. Visoki odpisi vrednosti pa so vplivali na močno povišanje poslovnih odhodkov, zaradi katerih so družbe leto 2017 zaključile z neto izgubo iz poslovanja, ki se je leta 2018 prevesila v visok dobiček iz poslovanja.

karantene in obolevnosti, pa sta najverjetneje prispevali k temu, da se je delež prodaje v diskontih v čistih prihodkih od prodaje cele panoge v letu 2020 prvič po letu 2006 zmanjšal. Delež se je že v letu 2021, ob manj pogostih omejitvah gibanja, ponovno povečal in presegel deleže iz leta 2019. Ob tem se je delež treh največjih tradicionalnih trgovcev prvič zmanjšal pod 60 %, delež diskontov pa je narasel na skoraj 30 %. S tem se je stopnja koncentracije, merjena s Hirschman-Herfindahlovim indeksom (HHI), leta 2021 zmanjšala in bila prvič po letu 2003 precej pod mejo visoke koncentracije.

Družbe trgovine na drobno v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi so po prepolovitvi med epidemijo, leta 2021 močno povečale neto čisti dobiček. Po rekordni višini v letu 2018 se je neto čisti dobiček v letu 2019 zmanjšal za skoraj tretjino¹², v letu 2020 pa se je predvsem zaradi manjše prodaje ob omejitvah gibanja in delovanja med epidemijo še več kot prepolovil in bil s 41,6 mio evri najnižji po letu 2012. Ob povečanem povpraševanju in s tem višji prodaji proizvodov iz nafte ter tudi višjih cenah se je *neto dobiček iz poslovanja* leta 2021 močno povečal in bil s 149,9 mio evrov najvišji od leta 2008. Ob nekoliko višji *neto finančni izgubi*, ki je bila posledica višjih finančnih odhodkov, je *neto čisti dobiček* v letu 2021 znašal 106,3 mio evrov, kar je bilo sicer nekaj manj kot rekordnega leta 2018.

Slika 11: Presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela v družbah trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah in trgovine na drobno z motornimi gorivi se je v letu 2021 povečal

Vir podatkov: AJPEŠ (2022), lastni izračuni.

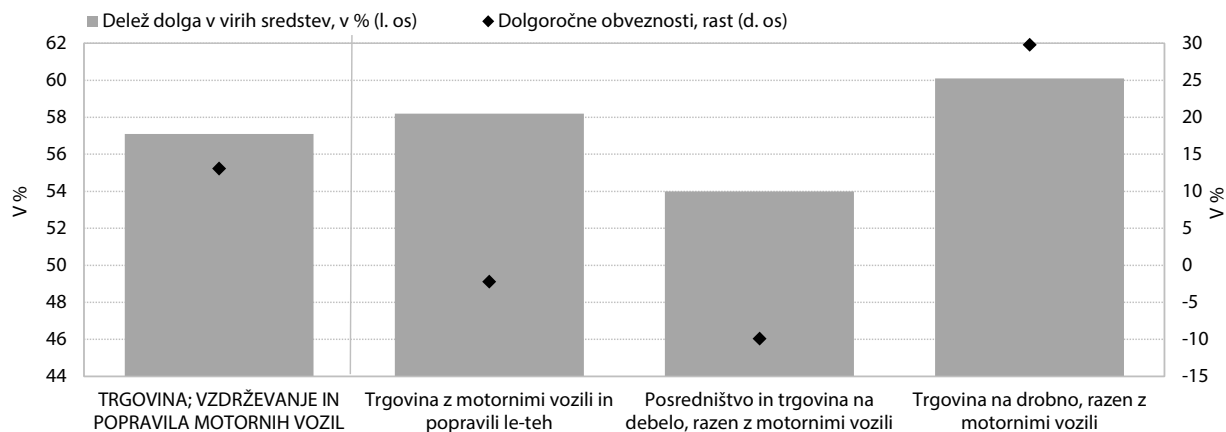
Družbam trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah in v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi so se v letu 2021 povečali tudi pribitki. Pri družbah obeh panog je bil pribitek, izračunan kot razmerje med prihodki od prodaje in stroški za nabavo blaga, materiala in storitev ter stroški dela, v letu 2021 najvišji v celotnem obdobju. Družbam trgovine na drobno v nespecializiranih prodajalnah se je krepil po letu 2016, močneje v zadnjih dveh letih (2020 in 2021). Po zmanjšanju v letu 2020 se je močneje okreplil tudi pribitek v specializiranih prodajalnah z motornimi gorivi.

Zadolženost trgovinskih družb se je, po precejšnjem povečanju leta 2019, leta 2020 zmanjšala in ostala podobna tudi v letu 2021. Dolg se je sicer v letu 2021 nekoliko povečal, vendar se je ob tem povečal tudi kapital, tako da je zadolženost, merjena z deležem dolga v virih sredstev, ostala podobna kot v letu 2020, ko se je precej zmanjšala in je bila s 57,1 % ena najnižjih v celotnem obdobju. Zadolženost se je zmanjšala družbam v trgovini na debelo in v trgovini z motornimi vozili, povečala pa v družbah trgovine na drobno, ki so tako v

¹² Na to je vplivalo zmanjšanje neto dobička iz poslovanja (zaradi povečanja odpisov vrednosti oz. amortizacije dveh večjih družb v tej panogi) in poslovanje z neto izgubo iz financiranja.

letu 2021 postale najbolj zadolžene med vsemi tremi panogami (v preteklih letih so bile to družbe trgovine z motornimi vozili).

Slika 12: V letu 2021 so najbolj zadolžene postale družbe v trgovini na drobno, ki so se jim močno povečale dolgoročne obveznosti

Vir podatkov: AJ PES (2022), lastni izračuni.

3 Zaključek

Gospodarske družbe trgovine ter vzdrževanja in popravil motornih vozil (G) so po letu 2013, ko so imele manjšo izgubo, v nadaljnjih letih poslovale z neto čistim dobičkom. Ta se je leta 2020, ki ga je zaznamovala pandemija, sicer zmanjšal, leta 2021 pa ponovno močno povečal. Na zmanjšanje leta 2020 je vplivalo predvsem ponovno povečanje oslabitev nepremičnin in opreme, odpisov zaradi prevrednotenja finančnih naložb in velikega zmanjšanja finančnih prihodkov družb različnih panog, pri nekaterih panogah pa se je poslovanje poslabšalo tudi zaradi manjše prodaje ob omejitvah pri poslovanju zaradi epidemije covid-19. V letu 2021 se je poslovanje izboljšalo v večini panog, na kar je vplivala visoka rast trošenja gospodinjstev in rast aktivnosti v dejavnostih, s katerimi je povezana trgovina na debelo. Trgovske družbe so tako leto 2021 zaključile z visokimi rastmi dodane vrednosti, produktivnosti in dobička, ki so močno presegle rasti v povprečni gospodarski družbi (tako glede na leto 2020 kot glede na leto 2019). Močno se je izboljšala tudi gospodarnost poslovanja in povečal presežek prihodkov od prodaje nad stroški blaga, materiala, storitev in dela, ki sta dosegla najvišje vrednosti v celotnem obdobju 2008–2021.

Literatura in viri

- AJPES. (2022). Statistični podatki iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida za gospodarske družbe in samostojne podjetnike. Ljubljana: Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.
- Mercator. (2013). Letno poročilo poslovnega sistema Mercator d.d. za leto 2012. Ljubljana: Mercator, d.d. Pridobljeno s <http://www.mercator.si>
- Mercator. (2021). Letno poročilo poslovnega sistema Mercator d.d. za leto 2020. Ljubljana: Mercator, d.d. Pridobljeno s <http://www.mercator.si>
- Mercator. (2022). Letno poročilo poslovnega sistema Mercator d. d. za leto 2021. Ljubljana: Mercator, d.d. Pridobljeno s <https://www.mercator-ip.si/letna-porocila/>
- MJU. (2022). Odprti podatki Slovenije. Ljubljana: Ministrstvo za javno upravo. Pridobljeno s <https://podatki.gov.si/dataset/prvic-registrirana-vozila-po-mesecih>
- Petrol. (2021). Letno poročilo skupine Petrol in družbe Petrol d.d. za leto 2020. Ljubljana: Petrol, d.d. Pridobljeno s <http://www.petrol.si>
- Petrol. (2022). Letno poročilo skupine Petrol in družbe Petrol d. d. za leto 2021. Ljubljana: Petrol, d.d. Pridobljeno s <http://www.petrol.eu>
- SURS. (2022). Podatkovna baza. Ljubljana: Statistični urad RS. Pridobljeno s <https://pxweb.stat.si/SiStatData>

Priloga: Opredelitev kazalnikov, uporabljenih v analizi poslovanja gospodarskih družb

KAZALNIKA VELIKOSTI

Sredstva na podjetje

001/število podjetij

Število zaposlenih na podjetje

188/število podjetij

KAZALNIK OPREMLJENOSTI DELA S SREDSTVI

Povprečna* sredstva na zaposlenega

$((001_1 + 001_0)/2)/188$

KAZALNIK GOSPODARNOSTI

Gospodarnost poslovanja = poslovni prihodki/poslovni odhodki

(126/127)

KAZALNIKI DONOSNOSTI

Donosnost sredstev = neto čisti dobiček (izguba) obračunskega obdobja/povprečna* sredstva

$(186-187)/((001_1 + 001_0)/2)$

Donosnost prihodkov = neto čisti dobiček (izguba) obračunskega obdobja/celotni prihodki

$(186-187)/(126 + 153 + 178)$

Donosnost kapitala = neto čisti dobiček (izguba) obračunskega obdobja/povprečni* kapital

$(186-187)/((056_1 + 056_0)/2)$

KAZALNIK PRODUKTIVNOSTI

Dodana vrednost na zaposlenega

$(126-128-148)/188$

KAZALNIKA STROŠKOV DELA

Stroški dela na zaposlenega

(139/188)

Delež stroškov dela v dodani vrednosti

$(139/(126-128-148))$

KAZALNIKI FINANCIRANJA IN PLAČILNE SPOSOBNOSTI

Delež dolga (kratkoročne in dolgoročne finančne ter poslovne obveznosti, rezervacije in pasivne časovne razmejitev) v virih sredstev

$((072 + 075 + 085 + 095)/055)$

Delež kratkoročnih obveznosti (s pasivnimi časovnimi razmejitvami) v virih sredstev

$((085 + 095)/055)$

Kapitalska pokritost dolgoročnih sredstev

(056/002)

Dolgoročna pokritost dolgoročnih sredstev in zalog

$(056 + 072 + 075)/(002 + 034)$

KAZALNIK IZVOZNE USMERJENOSTI

Delež čistih prihodkov od prodaje na tujem trgu v celotnih čistih prihodkih od prodaje $(115 + 118)/110$

KAZALNIKA STRUKTURE SREDSTEV

Delež dolgoročnih sredstev v sredstvih $(002/001)$ **Delež proizvodnih strojev in naprav ter druge opreme in naprav v dolgoročnih sredstvih** $((013 + 014)/002)$

Opombi: Številke v formulah pomenijo ustrezno šifro AOP. * Pri izračunu povprečne vrednosti sredstev in kapitala se upošteva podatek o vrednosti sredstev/kapitala ob koncu tekočega in ob koncu preteklega leta za družbe, ki so poslovale v tekočem letu.